

Folke Lindberg: Den svenska Utrikespolitikens Historia III, 4, 1872-1914. Stockholm 1958, 330 sider. Folke Lindberg: Scandinavia in Great Power Politics 1905-1908. Stockholm 1958.

I det store værk: Den svenska Utrikespolitikens historia har professor Folke Lindberg givet en meget fængslende skildring af Sveriges problemer i forhold til omverdenen i perioden 1872 til 1914. Denne fremstilling er bygget på et meget righoldigt, for en stor del nyt arkivmateriale fra svenske, tyske, norske og engelske kilder. Folke Lindbergs bog »Kunlig Utrikespolitik« fra 1950 er en forstudie til det foreliggende større værk.

Endnu i denne periode øvede de svenske konger en betydelig indflydelse på svensk udenrigspolitik og bogens hovedpersoner er sådan set Oscar II og Gustav V, men ikke dens helte. De to hovedtemaer i bogen er Sveriges placering i den internationale politik og det svensk-norske unionsforhold og dets opløsning. Hvad placeringen i nationernes samfund angår var modsætningsforholdet til Rusland en konstant faktor også før 1872, og det gode forhold til Tyskland, som Oscar II etablerede ved periodens begyndelse, vedblev at være et betydningsfuldt træk i billedet indtil 1914; men antipati mod Rusland og sympati for Tyskland rokkede ikke Sverige ud af sin alliancefri neutralitet; det forblev den faste kurs; og det gav tillige Sverige en politisk bevægelsesfrihed, som blev almindeligt anset for ønskelig. Tanken om en anerkendt neutralitet fandt kun ringe sangbund i svenske politiske kredse. På talrige områder er der fremdraget nyt stof, og bogen er af meget stor interesse også for danske læsere; særlig ved skildringen af den fælles nordiske interesse i at bevare neutraliteten, er bogen til direkte nytte for historikere i vort land.

Selvom »Den svenska Utrikespolitikens Historia« er et meget omfattende værk, har forfatteren dog langt fra kunnet udnytte det store kildemateriale i det optimale omfang; særlig for perioden 1905—08 har han følt dette som et savn og har derfor udarbejdet en specialundersøgelse over dette korte spand af tid, da den voldsomme bølgegang efter unionsopløsningen gjorde det nødvendigt for stormagterne at befatte sig med de nordiske lande. For en stund kunde de ikke smigre sig med at udgøre Europas rolige hjørne. Mere konkret udtrykt handler bogen om de udenrigspolitiske problemer i forbindelse med afslutningen af den norske integritetstraktat af 2. nov. 1907 og nordsø- og østersødeklarationerne af 23. april 1908. Unionsopløsningen faldt tidsmæssigt sammen med Ruslands svækkelse efter den russisk-japanske krig, og den skærpede modsætning mellem Tyskland og England. Udspillet til den

livlige diplomatiske virksomhed 1905—08 kom fra Norge. Da Norge havde fået sin selvstændighed, ønskede det at få sin neutralitet anerkendt og sin integritet sikret. De forenede riger havde imod Rusland haft en vis, om end noget forældet garanti i den såkaldte novembertraktat af 1855, som de havde afsluttet med England og Frankrig under indtryk af Krimkrigen. Efter unionens opløsning havde denne traktat mistet sin baggrund og i stedet opnåede Norge, at stormagterne anerkendte dets integritet, mens en oprindelig påtænkt anerkendelse af neutraliteten ikke lod sig gennemføre.

Den norske integritetstraktat foltes i Sverige som et sviende slag, særlig stor var bitterheden mod England; svenskerne opfattede traktaten som et mistillidsvotum, idet man kunne tolke den således, at Sverige var den magt der eventuelt kunne true Norges integritet. Den svenske udenrigsledelse havde udfoldet en energisk, ja pågående aktivitet for at forpurre denne traktat, men forgæves. Dette diplomatiske nederlag efterlod en følelse af, at landet var isoleret og stærkt udsat for farer, og på den baggrund tog man Sveriges hele stilling op til revision under synsvinklen: burde Sverige opgive den alliancefri neutralitet og søge tryghed i en aftale med een eller flere stormagter? De magter der kunne komme på tale var Tyskland og eventuelt arvefjenden Rusland som 1907—08 optrådte i fællesskab med Tyskland i østersøpolitikken.

Planerne om en tysk-russisk samvirken var lagt i juni 1907, da kejser Wilhelm og zar Nikolaj mødtes i Swinemünde, hvor de enedes om, at en fuldstændig eliminering af »fremmed politisk indflydelse« i Østersøen var et fælles mål. Hermed var tydeligt tænkt på England, men det betød ikke, at Rusland principielt ville føre en antiengelsk politik, tværtimod, i august 1907 traf den engelske og den russiske regering en aftale, hvormed de bragte deres asiatiske mellemværender ud af verden. Men ikke desto mindre afsluttede Rusland og Tyskland i oktober 1907 en hemmelig traktat om status quo i Østersøen; den var dog ikke så udfordrende mod England som forslaget i juni 1907. Det aktuelle formål for russerne med denne politik var at få ophævet en bestemmelse i tilknytning til freden 1856 om Ålandsøernes afmilitarisering. Hertil havde russerne brug for tyskernes støtte; derfor hed det i den hemmelige tysk-russiske aftale af oktober 1907, at en ophævelse af Ålandsbestemmelsen i Pariserfreden ikke var stridende imod status quo-princippet, og i fællesskab søgte de to østersømagter at få Sverige med ind i en entente. Det var lige ved at lykkes. Den svenske kronprins Gustaf og fra december 1907 kong Gustaf V var personlig meget interesseret i at skifte over til en alliance-

politik, men gesandten i St. Petersborg general Brändström var en meget bestemt modstander af en politik, der ville gøre det muligt for russerne at befæste Ålandsøerne og her skabe et flådestøttepunkt, der ville være en permanent trusel mod Sverige. Sveriges interesse i at Ålandsøerne forblev ubefæstet blev tilsidst afgørende. Man kan kun undre sig over, at regeringen ikke straks erkendte dette; den offentlige mening i Sverige gav imidlertid stærkt udtryk for ængstelse for følgerne af en russisk militærbase så nær Stockholm. Det betød også noget, at England ikke ville yde Rusland støtte til at få Ålandsstatuttet ophævet, hvis Sverige ikke godvilligt gik med dertil. Rusland nåede ikke sit mål med østersøententen. I stedet blev magterne ved dette hav enige om en meget udvandet status quo aftale, en såkaldt »østersødeklaration«, der i sit kølvand drog en »nordsødeklaration« med sig. Den sidstnævnte var foreslået af tyskerne for at pacificere englænderne, der var blevet mistænksomme ved de hemmelige aftaler om en østersøentente. Tyskerne havde tænkt sig, at nordsøkonventionen kun skulle omfatte England, Tyskland, Holland og Danmark. Men England ville have Frankrig med, og senere kom Sverige også med ved Englands støtte. Det næste engelske skridt var at foreslå en forening af de to konventioner til een; det ville Tyskland og Rusland ikke vide noget af; dermed ville man direkte anerkende, at England havde adkomst til at være med i aftalen om Østersøen. Og så endte forhandlingerne i et tovtrækkeri om, hvor grænsen skulle gå mellem Nordsøen og Østersøen. Den tyske statssekretær v. Schoen og den russiske udenrigsminister Isvolsky mente oprindeligt, at Østersøen gik til en grænse mellem Norge og Jylland og følgelig hørte efter deres mening bælteerne med ind under østersøaftalen. Den engelske udenrigsminister, Sir Edvard Grey, holdt på, at Øresund og bælteerne skulle regnes med i nordsøaftalen, men det ville tyskerne ikke gå med på. Frankrig foreslog en særlig aftale for gennemsejlingsfarvandene, men det rejste problemet om Danmarks pligt til at holde farvandene åbne eller lukkede og det gik man helst uden om. Danmark ønskede grænsen mellem Nordsø og Østersø draget syd for sundet og bælteerne ved en linje Falsterbo—Aabenraa. Det var tydeligt, at Danmark ønskede England med ind i billedet i så vid udstrækning som muligt. En uendelig kompliceret, diplomatisk aktivitet fandt sted, indtil endelig en kompromisløsning blev opnået. I nordsødeklarationen, men ikke i østersødeklarationen blev det bestemt, at Nordsøen i deklarationens forstand strakte sig så langt mod øst, indtil den forener sig med Østersøens vande. Professor Folke Lindberg anser med rette den udvej som en fiffighed, som udskød afgørelsen til en eventuel

krisesituation. Stridighederne havde mest symbolsk betydning; stormagterne kunne til enhver tid sætte sig ud over symbolikken. De to deklamationer, der blev undertegnet den 23. april 1908 havde ringe politisk effekt. I Sverige kunne deklamationerne opfattes som en pendant til den norske integritetstraktat. Norge var ikke medunderskriver, da dets integritet allerede var garanteret. Ansigtet var således reddet for Sverige, men heller ikke mere.

I Folke Lindbergs fremstilling spiller de indre svenske modsætninger i bestræbelserne for at udforme den svenske udenrigspolitik en stor rolle, og det er ikke noget flatterende billede, der tegnes af Gustaf V, eller den svenske udenrigsminister Trolle. Skulle man tale om en helt i bogen, bliver det snarest Sir Edvard Grey. Han reddede ifølge Folke Lindberg Sverige ud af den kritiske situation i foråret 1908 ved ikke at støtte russerne. Han var i det hele taget under unionsopløsningen og i tiden der fulgte velvillig over for Sverige. Muligvis er billedet af Sir Edvard Grey tegnet lidt for lyst. I professor Lindbergs indtrængende og interessante studie berøres gang på gang danske forhold; der er megen belæring at hente for danske historikere. *Troels Fink.*